

تفکر
بیمبری

درس دهم

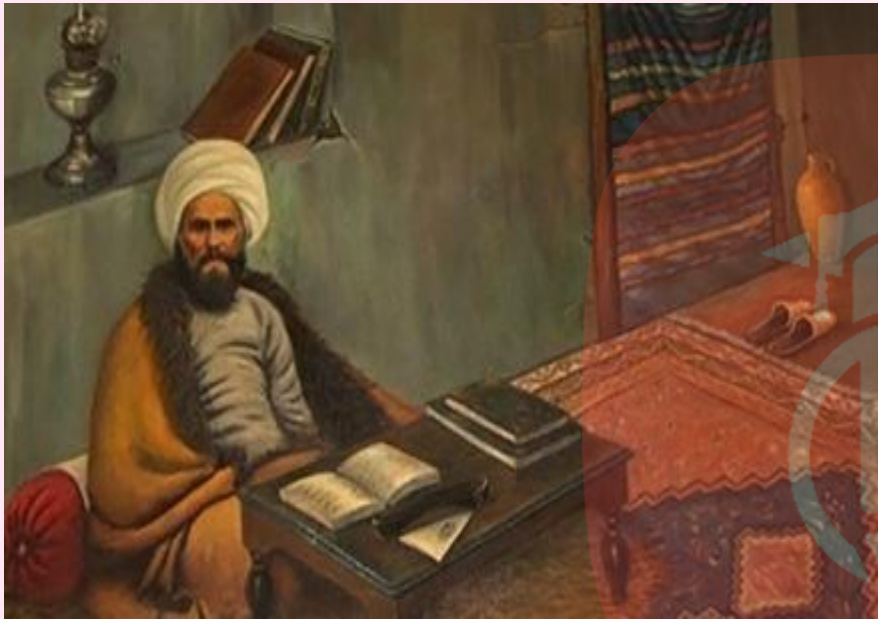
سنجشگری در تفکر

مهديه شريفی پور

مای درس

گروه آموزش عصر

www.my-dars.ir

منطق کاربردی

«شهاب الدین سهروردی»
کلمه التصوف

اختلاف عبارات تو را به بازی نگیرد.
در روز قیامت از هر هزار نفر،
نهد و نود و نه نفر کشته عبارات و
ذبح شده شمشیرهای اشارات هستند،
چرا که از معانی غافل شده اند.

www.my-dars.ir

اهداف کلی: آنچه که در این درس می آموزیم:

❖ تفکر نقادانه: فراگیری مهارت تفکر و تفکر درباره نحوه صحیح تفکر.

❖ مغالطه مسموم کردن چاه: فرد بدون ذکر دلیل ویژگی هایی نا شایست به نظریه ای نسبت می دهد.

به نحوی که کسی جرأت نکند به آن نظر توجه نماید.

❖ مغالطه تله گذاری: ویژگی های مثبت و شایسته ای را به نظریه ای باطل نسبت می دهند تا افراد به سمت پذیرش آن گرایش پیدا کنند.

❖ مغالطه توسل به احساسات: سوء استفاده از احساسات افراد بدون ذکر دلیل.

❖ مغالطه بزرگ نمایی کوچک: اگر با بزرگ نمایی بی دلیل سعی در تأییدنظری داشته باشیم و یا کوچک نمایی بی دلیل سعی در مخفی کردن حقیقتی داشته باشیم دچار این مغالطه شده ایم.

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

اهداف جزئی: آنچه که بعد از پایان درس فراگیر باید بتواند:

۱- تفکر نقادانه را تعریف کند

۲- انواع مغالطه ها را نام ببرد.

۳- مغالطه مسموم کردن چاه را تشخیص دهد.

۴- مغالطه تله گذاری را بیان کند.

۵- مغالطه توسل به احساسات را با مثال توضیح دهد.

۶- مغالطه بزرگ نمایی و کوچک نمایی را شرح دهد.

خطاهای ذهنی انسان را می توان به دو دسته تقسیم کرد:

➤ **خطای صوری:** خطاهای ناشی از به کار بردن استدلال های نامعتبر.

➤ **خطای غیر صوری :** خطاهای ناشی از به کار بردن مقدمات غلط در استدلال و یا خطای ناشی از عوامل روانی.

خطاهای ذهنی همان خطاهای تفکر، یعنی مظالمات هستند.

➤ **خطای صوری:** منظور از خطای صوری خطاهایی که که قالب و صورت استدلال دارای ایراد است. مغاطاتی که قبلا با آن ها آشنا شدیم همچون.

➤ **مغالطه تمثیل ناروا.**

➤ **تعمیم شتابزده.**

➤ **استثنای قابل چشم پوشی .**

➤ **عدم رعایت شرایط قیاس.**

همگی خطاهای صوری به حساب می آیند. **مای درس**

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

➤ **خطای غیر صوری:** به دو دسته از مغالطات گفته می شود:

➤ خطاهایی که به دلیل اشتباه بودن محتوای مقدمات رخ می دهد.

مثلا: «هیچ انسانی حیوان نیست» که دارای محتوای غلط است به عنوان یکی از مقدمات استدلال به کار فته باشد.

➤ مغالطاتی که تحت تاثیر عوامل روانی صورت می گیرد که در این درس با آن ها آشنا می شویم.

مای درس

صوری «استدلال های نا معتبر»

گروه آموزشی عصر

مقدمات غلط در استدلال

غیر صوری

خطای ناشی از عوامل روانی

خطاهای تفکر

تفکر نقادانه: که آن را **تفکر سنجشگرانه** نیز می گویند.

عبارت است از «فراگیری مهارت تفکر و تفکر کردن درباره نحوه صحیح تفکر»

تفکر نقادانه

«فراگیری مهارت تفکر»

«تفکر کردن درباره نحوه صحیح تفکر»

نحوه صحیح تفکر برابر است با اصول و قواعدی که در منطق خوانده می شود.

فراگیری مهارت تفکر یا به عبارت دیگر پرورش **مهارت های تفکر صحیح و ارزیابی استدلال ها** یک فعالیت انسانی محسوب می شود بنابراین همچون اکثر فعالیت های انسانی نیازمند دو امر مهم یعنی **تمرین و تکرار** است.

تمرین

تکرار

راه های پرورش مهارت های تفکر صحیح

تفکر نقادانه یا همان **تفکر سنجشگرانه** با تفکر غیر نقادانه تفاوت هایی دارد که مهم ترین این تفاوت ها را می توان در این جدول خلاصه نمود.

تفکر غیر نقادانه

تفکر نقادانه

فرایند تفکر جدی گرفته نمی شود.

جدی گرفتن فرایند تفکر.

آگاهانه فرایند تفکر مورد توجه نیست.

توجه آگاهانه به فرایند تفکر به صورت

سوالات درست و به جا پرسیده نمی شود

پرسیدن سوالات درست و به جا.

به بررسی مسئله از وجوه مختلف نمی پردازد.

به بررسی مسئله از وجوه مختلف نمی پردازد.

www.mycdars.ir

سوالات صحیح و به جایی که در تفکر نقادانه مطرح می شود و از ویژگی های این

تفکر محسوب می شود را «**سوالا سقراطی**» می نامند.

کاربرد های استدلال: استدلال ها را می توان برای اهداف متفاوتی به کار برد.
مانند:

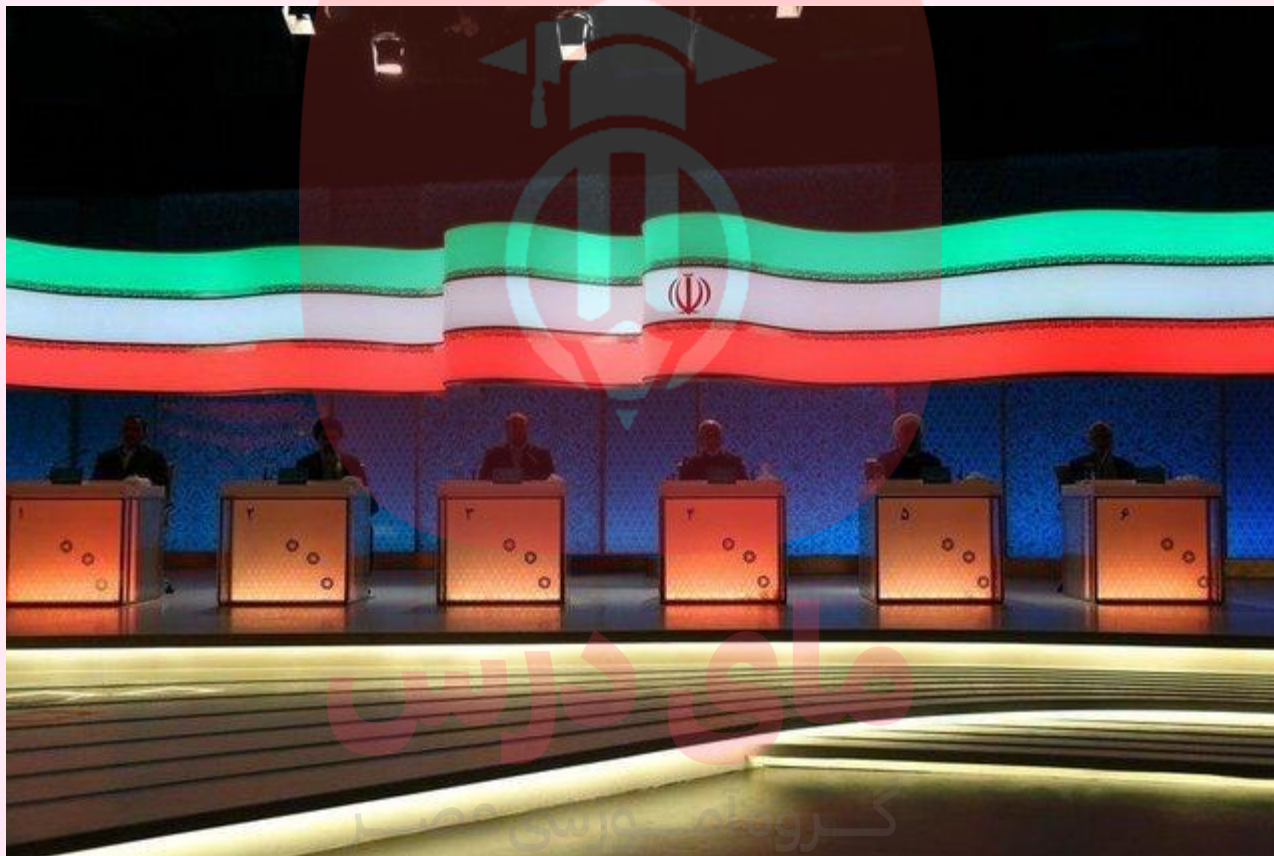
❖ هدف دین هدایت انسان ها و نشان دادن راه سعادت حقیقی به آن هاست.

❖ هدف فروشندگان آن است که شما را قانع کنند که از آن ها خرید کنید. به این تبلیغ توجه کنید «خرید از فروشگاه بزرگ ما هم در وقت و هم در هزینه های شما صرفه جویی می کند. ما همه نوع کالایی را عرضه می کنیم و بیست درصد تخفیف می دهیم.

❖ هدف نامزدهای انتخابات آن است که یکدیگر را شکست دهند و در مناظره پیروز شوند.

www.my-dars.ir

بدین جهت بر اساس اهداف متفاوتی که در زندگی داریم، از انواع مختلف استدلال استفاده می‌کنیم. سه مورد از این اهداف عبارتند:

➤ دست یابی به حقیقت:

در علوم مانند فلسفه، ریاضیات و معارف دینی در پی فهم حقایق هستیم. به استدلال‌هایی که در این علوم به کار می‌رود «برهان» می‌گویند.

➤ اقناع دیگران :

❖ گاهی در زندگی در پی قانع کردن دیگران هستیم. به عنوان مثال در یک سخنرانی، مانند سخنرانی مذهبی یا در میان تجمعی اعتراضی، سخنران به دنبال **اقناع** افراد برای انجام دادن عملی یا پذیرش مطلبی است.

❖ در گذشته چنین استدلال هایی را در **فن خطابه** بررسی می کردند. اما امروزه رسیدن به چنین هدفی، علاوه بر خطابه، شامل تمامی روش های اقناعی می شود که برخی از آنها در تبلیغات نیز به کار می روند.

❖ در **فن بیان** به سخنرانان آموزش داده می شود که چگونه با برقراری تماس چشمی با شنوندگان، روان و شیوا سخن گفتن و استفاده مناسب از زبان بدن، تأثیر کلامی قوی تر و زبانی اثرگذارتر داشته باشند.

➤ غلبه بر دیگران:

❖ گاهی در بحث با دیگران تنها در پی غلبه بر آنها هستیم. به عنوان مثال در جریان یک مناظره تلویزیونی، طرفین در، پی اقناع یکدیگر نیستند؛ بلکه هدف آنها شکست دادن طرف مقابل است.

❖ هدف آنها بیان استدلال هایی است که در مقابل آنها، طرف مقابل حرفی برای گفتن نداشته باشد و مجبور به ، پذیرش نتایج آنها و یا اعتراف به شکست شود. کسانی که شاهد این مناظره اند، به فرد پیروزگرایش پیدا می کنند.

❖ در گذشته این گونه استدلال ها را در **فن جدل** بررسی می کردند..

❖ بهتر است در جدل به گونه ای مقدمات خود را مطرح کنیم که طرف مقابل نتواند نتیجه مورد نظر ما را زودتر حدس بزند؛ و ناگهان با طرح نتیجه مورد نظرمان وی را غافلگیر کنیم. بهتر است مرحله به مرحله از وی نسبت به پذیرش سخنانمان اعتراف بگیریم تا نتواند سخنان خود را

➤ بار ارزشی کلمات در جملات:

. بار ارزشی مثبت: کلمات یا جملاتی که خوب، محترمانه، مورد پسند، مودبانه و مثبت است.

. بار ارزشی منفی: کلمات یا جملاتی که بد و زشت، نکوهش شده، بی ادبانه و منفی است.

. بار ارزشی خنثی: کلمات یا جملاتی که فاقد دو ویژگی مثبت و منفی است..

گامی در عصر
www.myschool.ir

➤ مغالطه بار ارزشی کلمات:

به کار بردن اشتباهی یا عمدی کلماتی که دارای بار ارزشی متفاوتی هستند و می تواند منشأ خطای اندیشه باشد که آن را مغالطه « بار ارزشی کلمات » می نامند.

بار ارزشی مثبت: من در اعتقادات خود ثابت قدم و استوار هستم .

بار ارزشی منفی: شما نسبت به پیش فرض های خود لجابت و تعصب می ورزید.

بار ارزشی منفی: او در موضع گیری های خود یک دنده و کله شق است.

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

➤ مغالطه در اثر عوامل روانی:

- ❖ متأسفانه بسیاری از انسان ها بیشتر تحت تأثیر عوامل روانی همچون تملق، ترس، تطمیع و مانند آن قرار می گیرند تا تحت تأثیر استدلال.
- ❖ لازم است به تأثیر عوامل روانی بر ذهن انسان و خطاهایی که ممکن است تحت تأثیر این عوامل پدید بیایند توجه کنیم.
- ❖ کلمات، دارای بار روانی اند و قدرت تأثیرگذاری متفاوتی دارند.
- ❖ نسبت گوینده با ما نیز در پذیرش یک نظر مؤثر است. به عنوان مثال سخنان خویشاوندان و دوستان صمیمی، از نظر روانی تأثیر بیشتری بر ما دارند.

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

➤ مغالطه در اثر عوامل روانی:

❖ در طول زندگی جملات مختلف در زرق و برقهای احساسی و روانی پیچیده و سپس به ما عرضه می شوند. انسان اندیشمند باید بتواند مطلب اصلی را از لابه لای امور فرعی بیرون بکشد به دور از احساسات، درباره آن قضاوت کند.

❖ تأثیر امور روانی به حدی است که در مواردی برای مطالب غلط دلیل تراشی می

کنیم.

خبرگزاری فارس - تهران - ۱۳۹۷

اکنون به چند مورد از شیوه‌هایی که از نظر روانی قصد تأثیرگذار غلط بر انسان را دارند توجه کنید.

➤ مغالطه مسموم کردن چاه:

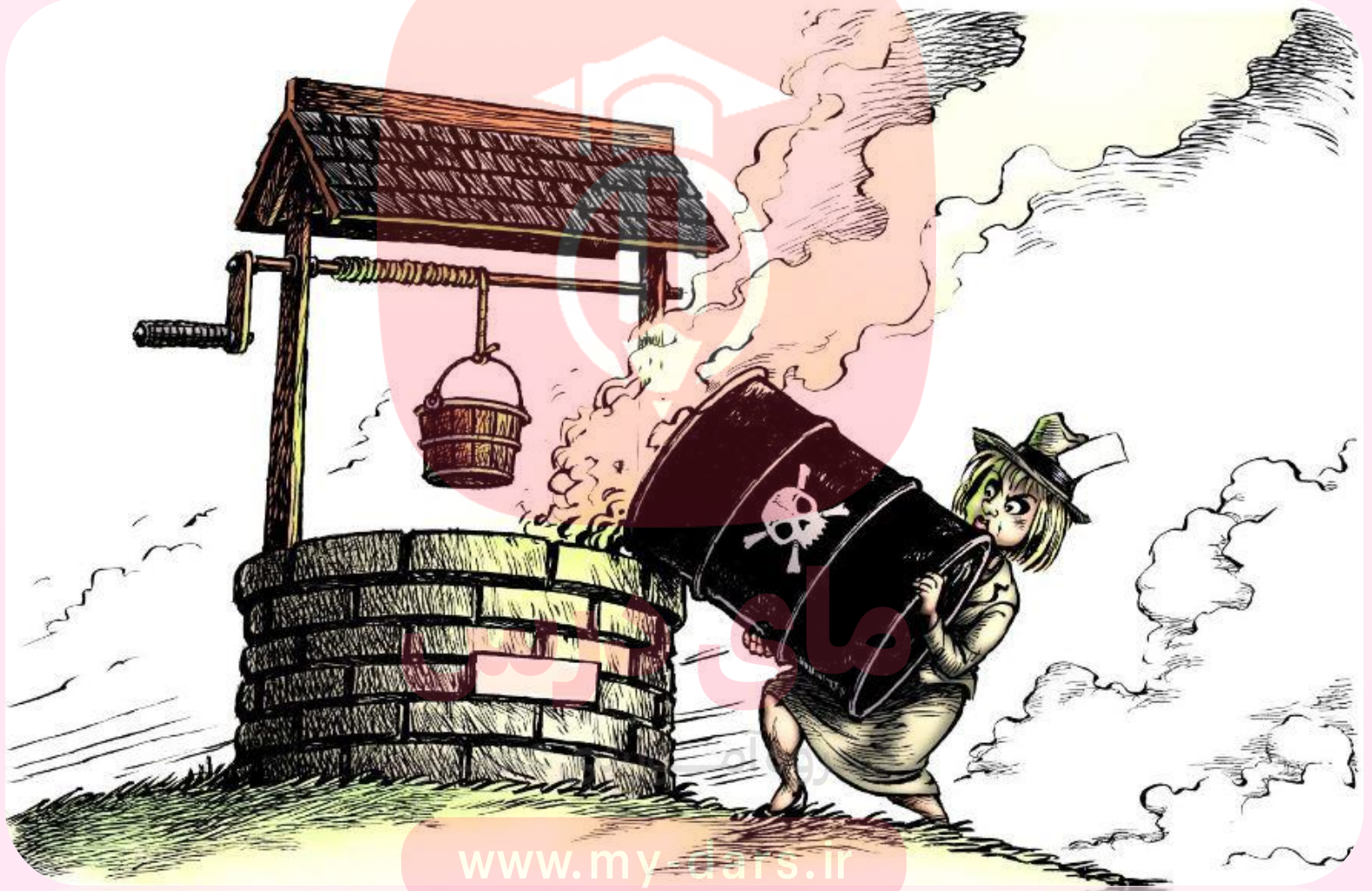
در این روش شخص مغالطه‌گر بدون ذکر دلیل تنها ویژگی‌های ناشایست و نامناسبی را به یک نظریه یا پیروان آن نسبت می‌دهد تا کسی جرئت نکند به آن نظر توجه کند یا آن را بپذیرد.

۱- شخصی بدون آن که استدلال معتبر یارائه کند، می‌گوید: تنها یک ترسو می‌تواند به این نظر معتقد باشد.

۲- شخصی تحت تأثیر چشم و هم‌چشمی‌های غلط در جامعه می‌گوید: باید هر جور

شده هدیه گران قیمتی تهیه کنیم؛ وگرنه آبرویمان می‌رود.

مغالطه مسموم کردن چاه: ➤

www.my-dars.ir

➤ مغالطه تله گذاری:

در این روش برخلاف مغالطه مسموم کردن چاه، ویژگی های خوب و شایسته ای را به نظریه ای باطل یا معتقدان به آن نسبت می دهند و برای افراد تله می گذارند تا به سمت پذیرش آن گرایش پیدا کنند. در می گویند. در اصطلاح عامیانه به این روش «هندوانه زیر بغل کسی گذاشتن» مثال: شخصی بدون ذکر دلایل کارآمد بودن طرح خود می گوید: هرکس درک عمیقی داشته باشد، تأیید می کند که طرح من بسیار کارآمد است.

➤ مغالطه توسل به احساسات:

عواطف و احساسات نقش مهمی در زندگی ما دارند. بدین جهت احساسات ما می توانند در تصمیم گیری های غلط و خطاهای ذهن ما نیز تأثیر داشته باشند. خوب فکرنمی کنیم ، به عنوان مثال هنگامی که به خشم می آییم یا می ترسیم باید مراقب باشیم که هنگام بررسی یک نظر، احساسی عمل نکنیم و تا آنجا که می توانیم عقلانی و منطقی بیندیشیم. در صورتی که بدون ذکر دلایل معتبر از احساسات افراد سوء استفاده شود، آنرا «مغالطه توسل به احساسات» می نامند.

مثال: کلاهبرداران گاه از راه ایجاد طمع در افراد آنها را فریب می دهند. .

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

➤ مغالطه توسل به احساسات:

طرح اسلام هراسی در غرب، از راه ایجاد حس ترس در مردم، آنها را به پذیرش نظریات سیاسی احزاب مورد نظر سوق می دهد.

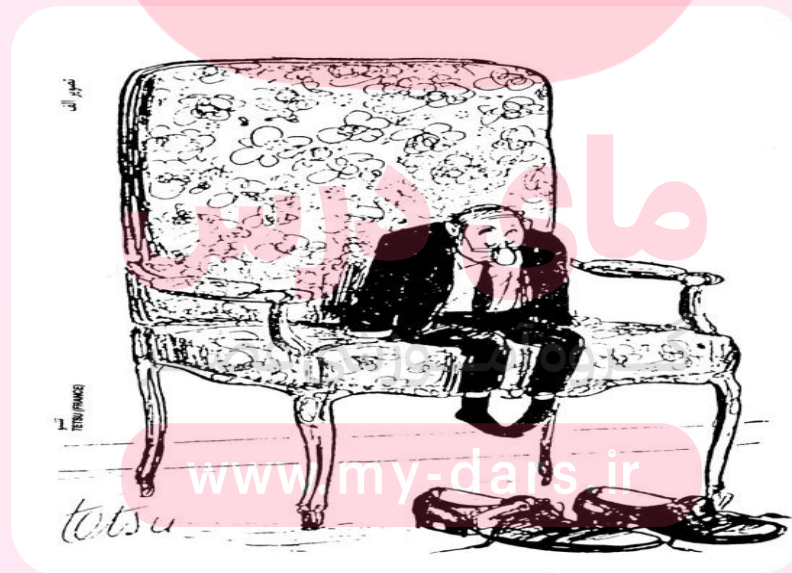
با استفاده از حس ترحم در مردم، عده اد سودجو، از کودکان خیابانی برای پرکردن جیب های خود استفاده می کنند. حس خودخواهی باعث می شود که گاهی اشتباهات خود و بستگان خود را نبینیم یا به ناحق از آنها حمایت کنیم. خود خواهی و خود دوستی باعث شده است در طول تاریخ، افراد نالایق از طریق تملق و چاپلوسی به مناصب مختلفی نزد شاهان ظالم دست یابند.

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

➤ مغالطه بزرگ نمایی و کوچک نمایی:

با بزرگ نمایی بدون ذکر دلیل سعی در تأیید نظری داشته باشیم و با کوچک نمایی بدون ذکر دلیل ، سعی در مخفی کردن حقیقتی داشته باشیم.
مثال : چندبار اتاقم را تمیز کنم؟! نمی توانم که تمام عمر اتاقم را تمیز کنم! از این روش در کاریکاتور نیز استفاده می شود.

سوالات:

۱- مقصود از تفکر نقادانه یا سنجشگرانه چیست؟ مقصود فراگیری مهارت تفکر و تفکر کردن درباره نحوه صحیح تفکر است.

۲- کاربردهای استدلال را بنویسید. درک حقیقت، اقناع دیگران؛ غلبه بر دیگران.

۳ نوع مغالطه بکار رفته در هر یک از موارد زیر تعیین کنید.

الف) انتشارات سمت در سال گذشته ناشر برگزیده نمایشگاه بین المللی کتاب تهران شناخته شد زیرا ده عنوان از دویست عنوان کتاب های پرفروش سال را به خود اختصاص داده بود. **مغالطه بزرگ نمایی**

ب) در این دنیا زیبا، تنها کج اندیشان خودرای و مستبد هستند که برای آزادی انسان چارچوبی تعیین می کنند. **مغالطه مسموم کردن چاه**

سوالات:

جاهای خالی را با استفاده از کلمات مناسب کامل کنید

- ۱- یکی از کاربردهای استدلال است. **درک حقیقت**
- ۲- به استدلال هایی که در علوم تجربی و علوم انسانی جهت فهم حقایق علمی بکار می روند می گویند. **برهان**
- ۳- در، هدف شکست دادن طرف مقابل است. **جدل**
- ۴- مقصود از تفکر..... یا..... فراگیری مهارت تفکر و تفکر کردن درباره نحوه صحیح تفکر است. **نقادانه - سنجشگرانه**

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

سوالات:

تعیین کنید کدام عبارت صحیح و کدام غلط می باشد.

۱- در علوم تجربی و علوم انسانی در پی فهم حقایق علمی هستیم. به استدلال هایی که در این علوم به کار می روند جدل می گویند. **نادرست**

۲- اقناع دیگران؛ در گذشته در فن خطابه بررسی می شد. اما امروزه رسیدن به چنین هدفی، علاوه بر خطابه، شامل تمامی روش های اقناعی می شود که برخی از آنها در تبلیغات نیز به کار می روند. **درست**

۳- در یک مناظره تلویزیونی، طرفین در پی اقناع یکدیگر نیستند؛ هدف آنها شکست دادن

طرف مقابل است. **درست** گروه آموزشی عصر

خدایا چنان کن سر انجام کار تو خشنود باشی ما رستگار.

از حسن توجه شما خوبان سپاسگزارم.

شریفی پور

مای دارس

گروه آموزشی عصر

پایان www.madars.ir